

Blogi vaikinai ar švenčiausi avatarai? / "Beatles" ir narkotikai

02-12-04 Holger Lahayne

Menininkai ir narkotikai – atrodo, šiedu dalykai kažkaip priklauso vienas kitam. Literatai kaip Balzacas, Novalis, Edgaras Allan Poe, Oscaras Wilde'as, Charlesas Baudelaire'as, Arthuras Rimbaud, Georgas Traklis, Gottfriedas Bennas ir Willamsas S. Burroughsas ieškojo "įkvėpimo" opiatuose, kanapėse arba kokaine; kiti, kaip kad E. Hemingway, tai palieka legaliems svaigalams kaip alkoholis. Tai, kad net toks gerbiamas kompozitorius kaip Richardas Straussas vartojo kokainą, rodo, kaip plačiai tarp kūrybingųjų buvo ir yra paplitę narkotikai. Tačiau nuo XX a. vidurio roko pasaulyje kvaišalai įgijo visai naują, svarbesnę reikšmę, buvo maukiama, uostoma, leidžiamasi ir ryjama visa, ką tik buvo galima gauti: žinoma, prie to priklausė alkoholis ir XIX a. jau pamėgti opiatai; džiaz muzikantai "atgaivino" kanapes (1 "Džiazas, marihuana ir džinas – tai buvo tas žvalinantis kokteilis, visa esybe imtas į save, ir ši nesaikinga gyvensena, žinoma, pareikalavo aukų. Nemažai [trečio XX a. dešimtmečio] baltųjų džiaz muzikantų buvo fiziškai arba psichiškai sunaikinta dar jaunystėje". (Jacobs M. All That Jazz – Die Geschichte einer Musik. – Stuttgart, 1996. – P. 70.); prisidėjo nauji sintetiniai narkotikai, tokie kaip LSD. Net "karalius" Elvis Presley greit nebeištvėrė be tablečių ir 1977 m. narkomanija jį pražudė. Kantri žvaigždė Johnny Cashas savo karjerą pradėjo vienu metu su Elviu ir netrukus taip pat turėjo kovoti su tablečių, kanapių, alkoholio priklausomybe; tačiau jam pavyko išstrūkti, ir šiandien jis gyvena "švarus". Ericas Claptonas dar 7-ame dešimtmetyje sakė: "Roko muzikantas be svaigalų [narkotikų] tėra pusė žmogaus, be to šlamšto [kokaino] aš savo muzikos neatlieku". Bet jam kaip ir kolegoms Joe Cockerui ir Davidui Bowie pavyko pasukti kita linkme, ir šiandien jis atsisako alkoholio ir kitų narkotikų.

Kitiems to padaryti nepavyko: Jimis Hendrixas, bent toks pat talentingas gitaristas kaip ir Claptonas, iki ankstyvos mirties – vos 27-erių – 1970 m. rugsėjį mėgavosi heroino, LSD, kokaino, alkoholio, kanapių, tablečių poveikiu. 1971 m. liepą nuo narkotikų kokteilio mirė Jimas Morrisonas iš "The Doors"; panaši lemtis po kelerių metų ištiko Keithą Mooną iš "The Who". 1979 m. nuo heroino mirė Sidas Vicious iš pankų grupės "Sex Pistols". "Nirvanos" vadovas Kurtas Cobainas vartojo raminamuosius, heroiną, metadoną, kokainą, alkoholį, bet taip pat sakė: "Visi narkotikai yra laiko švaistymas. Jie griaua atmintį bei savigarbą ir viską, kas su tuo susiję. Jie yra absoliučiai negerai". Absoliučiai negerai narkotikai 1994 m. pastūmėjo jį į savižudybę.

Roko žvaigždėms "apginti" reikia pasakyti, kad prieš 30, 40 metų daugelis narkotikų buvo absoliučiai madingi, perspėjančių balsų pasigirdo tik 8-ame dešimtmetyje. Muzikantų motyvacija buvo ne tik grynas malonumo ieškojimas. W. Rumpfas jų padėtį reziuumuoja taip: "Šie greit sužydėję stabai po kelerių metų tapo pavargę ir išsisėmę, nualinti ir prislėgti. Nuolat kelyje svetimuose kraštuose, iš visų pusių įsigerinant garbintojams arba fanams, bet be garantuotos vietos. Savasties jausmas scenoje buvo akytas, tie jauni žmonės nepajėgė įveikti nei priverstinio originalumo, nei staigaus praturtėjimo. Taigi narkotikai tarnavo įkvėpimui ir atsipalaidavimui" (2 Rumpf W. Stairway to Heaven. – München, 1996. – S. 76.).

"Beatles" iš Liverpulio Anglijoje turbūt greičiausiai sužydėjo, neskaitant Presley. Keturi (iš pradžių penki) jauni britai savo kilimą pradėjo 7-o dešimtmečio pradžioje Hamburgo klubuose, kur beveik kasdien koncertuodavo po kelis kartus. Lennono biografas A. Poseneris taikliai rašo: "žudikiška rutina be pagalbos buvo neištverinama: prie alkoholio prisidėjo dietinės piliulės su benzedzinu 'Preludin, teikusios jiems 'gazo, energijos, reikalingos tam, kad galėtų išstemti kasvakarinę Tour de force [įtampą]" (3 Posener A. John Lennon. – Hamburg, 1987. – S. 26.). 1963–64 m. pirmosios populiarios dainos "Love Me Do" ir "Please Please Me" keturis bitlus pavertė absoliučiomis superžvaigždėmis. Europoje ir JAV staiga kilo "bitlomanija" (kaip taikliai pavadino vienas Londono laikraštis) – milijonai pakvaišo iš susižavėjimo; šitokia populiarumo banga tokiais mastais nepasikartojė ligi šiol! Evangelistas Billy Grahamas, ko gero, rimtai apsiriko, kai 1964 m. kovą pasakė: "Bitlai mūsų jaunimui tėra praeinanti fazė. Netrukus jie pradings! Jie tėra tik mūsų jaunimo netikrumo ir sutrikimo simptomas!"

Žinoma, "Beatles" iš tiesų buvo kaip bet kuri kita rokenrolo grupė ir kaip tokia vargu ar geresnė nei jų konkurentai britai iš "Rolling Stones", "The Who" arba "Kinks". Galbūt Lennonas, McCartney buvo gabūs kompozitoriai (Leonardas Bernsteinas, be abejo, perdėjo, kai 1964 m. pareiškė: "šie vaikinai yra geriausi kompozitoriai nuo

Schuberto laikų"), tačiau tokie neabejotinai buvo ir Keithas Richardas, Pete'as Townshendas ir Ray Daviesas. Už savo neregėtą sėkmę bitlai pirmiausia turėtų dėkoti savo vadybininkui Brianui Epsteinui, "atradusiam" juos 1961 m. Epsteinai parūpino liverpuliečiams plokštelės sutartį pirmajam singlui, vietoj odinių skarmalų apdengė juos tvarkingais, vienodais kostiumais, Lennonui nurodė nuslėpti savo santuoką (esą rokenrolininkui netinka būti vedusiam) ir išprašė lauk mušamaisiais grojusį Pete'ą Bestą (dėl šio kiti trys neturėjo nieko prieš – juk buvo sprendžiamas karjeros likimas; Bestas apie kitus bitlus, kurie daugiau su juo nesikalbėjo, sakė: "Tai didžiausi žemės benkartai").

Epsteinas keturiems bitlams pritaikė jų specifinį įvaizdį – pakankamai revoliucinį, kad taptų jaunimo stabais, bet ir pakankamai "švarų", kad tikrai pavyktų visuotinis prasilaužimas – ir jie gautų ordiną iš karalienės (1965). Tuo tarpu "Rolling Stones" tapo blogiukais, įkūnijusiais sekso, narkotikų ir smurto vaizdą. Kad "Beatles" tik palaipsniui ėmė skirtis nuo Micko Jaggerio trupės, aiškiai matyti iš tokių pasisakymų. Johnas Lennonas, 1970-iejai: "Bitlų turnė buvo kaip Fellinio filmas 'Satyrikonas'... Dereko ir Neilo [spaudos atstovo ir kelionių vadybininko] kambariai nuolat buvo pilni narkotikų ir kekšių ir dar velniai žino ko, o sykiu ir policininkų. Satyrikonas! Mes juk turėjom kažką daryti. Ką tu darai, kai piliulė vis dar veikia, o pasirodymas baigtas?" (Posener, p. 41). Vienas amerikiečių radijo stoties muzikos laidų vedėjas: "Klajojau su bitlais per jų turnė 1964 m. ir beveik visada, kai įžengdavau į jų kambarį, jie būdavo apsvaigę vien nuo marihuanos. Jie priklauso prie labiausiai pagedusių asmenybių, su kuriomis tik esu susitikęs" (4 Bäumer U. Rock – Musikrevolution des 20. Jahrhunderts. – Bielefeld, 1988. – S. 25.).

Bitlomanijos laikais keturi bitlai beveik nekalbėjo apie narkotikus, nes tai, žinoma, būtų pakenkę jų karjerai. 2000-aisiais pasirodžiusioje "The Beatles Anthology" Paulas McCartney atviriau kalba apie pirmuosius grupės metus: "Mums didžiulę įtaką turėjo Bobas Dylanas. Jis rašė geriausius tekstus. O dar jis mus supažindino su marihuana". Bet tarp kokios nors ankstyvos dainos eilučių galėjai daug ko nugirsti – jei tik norėjai. Ar "Help!" irgi iš tiesų nebuvo pagalbos šauksmas besišaukiant narkotikų – arba jau narkomano šauksmas? (5 "Padėk, man ko nors reikia / Padėk, ne bet kas / Padėk, juk žinai – man ko nors reikia, padėk / ...Padėk man, jei gali, jaučiuosi bejėgis / Ir vertinu, kad esi netoliese / Padėk man, pastatyk mane ant kojų / Prašau, prašau, ar nepadėsi man / Ir dabar mano gyvenimas taip smarkiai pasikeitė / Mano nepriklausomybė, regis, išnyko rūke / Kartais jaučiuos toks nesaugus / Ir nežinau, kad man tiesiog reikia tavęs kaip niekad anksčiau / Padėk man, jei gali, aš jaučiuosi bejėgis...")

Taigi 1965 m. Lennonas ir Harrisonas susipažino su LSD. George'as Harrisonas pirmasis vėl paliko LSD, bet iš pradžių buvo labiausiai susižavėjęs: "1966 m. man atsivėrė visas pasaulis ir įgavo didesnę reikšmę. Šiam pažinimui aš dėkingas tiesiogiai LSD... Kai jų paėmiau pirmąkart, jie man visiškai nupūtė smegenis. Mane apėmė pasakiškas beribės geros savijautos jausmas... Galėjau regėti Dievą, atpažinti jį kiekvienoje žolėje! Buvo taip, tarsi per 12 valandų būčiau įgijęs 100 metų gyvenimo išmintį" (6 Pieper W., Davis A. Die psychodelischen Beatles. – Lörbach, 1992. – S. 13.). "Atrodė, tarsi anksčiau būčiau niekad kaip reikiant neragavęs, nekalbėjęs, nematęs, negalvojęs ar negirdėjęs... Pirmąkart gyvenime pamiršau savo aš" (7 Davies H. Die Geschichte der Beatles. – München, 1968. – S. 219.). Paulas McCartney pirmą LSD dozę paėmė tik 1967 m. ir pasisakė panašiai euforiškai: "LSD atvėrė mano akis. Mes panaudojame tik dešimtadalį savo smegenų. Nagi pasvarstykite, ko visko galėtume sukurti, jei galėtume suaktyvinti ir likusią dalį. Tai reikštų visai naują pasaulį" (Pieper, p. 10).

Ankstyvaisiais karjeros metais bitlams narkotikai buvo reikalingi daugiausia tam, kad išliktų geros formos ant scenos ir už jos. Vėliau narkotikai darė įtaką ir įrašymams plokštelių studijoje. McCartney 1991 m. teigė: "Nuo 'Rubber Soul' 1965 m. kiekvienas bitlų albumas atsirado narkotikų poveikyje, pirmiausia marihuanos ir LSD" (ten pat, p. 15). Psichodelinę (8 Iš gr. psyche – siela ir delos – aiškus, akivaizdus. šis apibūdinimas buvo vartojamas haliucinogenų, tokių kaip LSD, poveikiui nusakyti. Čia remiamasi prielaida, esą haliucinogenai atskleidžia sielą ir taip praplečia sąmonę. Platesne prasme kaip psichodelinė muzika suprantama muzikos kryptis, kuri pasižymi kompleksiškais, iš dalies netvarkingai veikiančiais, ramiais ritmais ir pernelyg ilgais gabalais.) bitlų fazę pradėjo 1966 m. albumas "Revolver", ir tai buvo galima suprasti jau iš visiškai naujoviško viršelio. Dainoje "Dr. Robert" tiesiogiai daroma užuomina į LSD. Prototipas buvo dr. Charlesas Robertas iš Niujorko, kuris kaip vadinamasis "LSD daktaras" dalijo narkotikus. Bet Lennonas dėl šios dainos taip pat galėjo pasakyti: "ši daina buvo apie mane. Buvau tas, kuris turnė metu turėdavau prie savęs visas piliules... bent pirmomis dienomis. Vėliau tai darė gastrolių

administratoriai" (Posener, p. 68).

Tuo tarpu albume yra tik viena tipiškai psichodelinė daina. "Tomorrow Never Knows" garsais ir žodžiais piešiama išplėtos sąmonės ir išplėsto sugebėjimo jausti vizija, kurią teikia "geroje išvykoje" LSD: "Išjunk savo smegenis, atsipalaiduok ir plauk pasroviui / Tai ne mirtis, tai ne mirtis / atidėk visas mintis, atsiduok tuštumai / Tai spindėjimas, tai spindėjimas / kad tu pamatytum prasmę iš vidaus / Tai kalbėjimas, tai kalbėjimas / kad meilė yra viskas ir visa yra meilė / Tai žinojimas, tai žinojimas".

1967 m. pasirodė narkotinis bitlų albumas "Seargent Pepper's Lonely Hearts Club Band", trumpiau "Sgt Pepper". Į klausimą, kokį gyvenimo stilių tuomet atspindėjo "Sgt Pepper", po daugelio metų McCartney atsakė: "Pirmiausia narkotikų potyrius... Mūsų narkotikų vartojimas 1967 m. tęsė ilgą muzikantų tradiciją. Mes apie Louisa Armstrongą, Duke'ą Ellingtoną ir Countą Basie žinojome, kad jie visą gyvenimą svaiginosi narkotikais. Dabar eilė tai patirti scenoje atėjo mūsų muzikantams. Narkotikai rado kelią į viską, ką mes darėme. Jie margai nuspalvino mūsų dalykų matymą... Ir paaiškėjo, kad mes galime pralaužti barjerus" (Pieper, p. 7).

Nors bitlai, kaip kad Lennonas, nuolat neigė, kad daina "Lucy In The Sky With Diamonds" propaguoja LSD, tačiau vargu ar galima įsivaizduoti psichodeliškesnę dainą: "įsivaizduok save valtyje ant upės / mandarinų medžius ir apelsinų marmelado dangų / Kažkas tave šaukia, tu lėtai atsakai / Mergina su kaleidoskopinėm akim / Celofano gėlės, geltonos ir žalios / Iškilusios virš tavo galvos / Ieškok mergaitės su saule akyse / Ir jos čia nebėra / Ant kranto pasirodo laikraščio taksi / Laukia, kad išvežtų tave / Lipk ant galinės sėdynės, galva debesyse / Ir tavęs čia nebėra".

Dainoje "With A Little Help From My Friends" Ringas Starras, žinoma, dainuoja ne apie asmenis, o apie narkotikus (tai lėmė, kad daina kai kuriose šalyse buvo uždrausta): "Ką aš darau, kai mano meilės nėra šalia / Ar tau neramu būti vienam / Kaip jaučiuosi dienos pabaigoj / Ar esi liūdnas, nes esi vienas / Ne, šiaip taip išsiverčiu, draugų padedamas / Mm, esu apsvaigęs su nedidele draugų pagalba / Mm, pabandyčiau truputį draugų padedamas".

Galiausiai dainoje "A Day In The Life" yra vienareikšmiškos eilutės: "Radau kelią laiptais viršun ir parūčiau / Kažkas kalbėjo, o aš ėmiau sapnuoti / aah aah aah aah aah aah / Mielai tave užvesčiau".

Su "Sgt Pepper" bitlai tarsi atskleidė savo narkotikų patyrimus, kad juos ėmė liaupsinti net LSD popiežius Timothy Leary: "Pareiškiau, kad bitlai yra mutantai. Kalbama apie Dievo atsiųstų naujų evoliucijos agentų prototipus. Jiems suteikta paslaptinga galia sukurti naują rūšį – jauną besijuokiančių ir laisvų žmonių rasę. Jie protingiausi, švenčiausi, veiksmingiausi avatarai (9 Avatareas: induizme – dievo Višnaus "nusileidimas" ant žemės; įžymiausias avatareas yra Krišna. Kai kurios sektos garbina gyvus avatarus.), kokius tik yra išvydusi žmonija" (Pieper, p. 8).

Tačiau jau 1968 m. psichodelinė LSD fazė vėl nuaidėjo. Harrisono "It's All To Much" – to jau per daug – (1968 m. albume "Yellow Submarine") tiesiogiai siejosi su psichodeliniu prasmių ir potyrių potvyniu, kurį jauniausias bitlas stengėsi suvaldyti pasitelkęs meditaciją.

Chaotiškas "Magical Mystery Tour" (filmas ir albumas, 1968) panėšėjo į LSD išvyką be aiškiai apibrėžtos pradžios ir pabaigos. Ištraukos kaip "Flying" buvo neatsitiktinės – skraidymo iliuzija labai dažnai buvo naudojama kaip LSD patirties išgyvenimo stereotipas. Taip pat "I Am The Walrus" skamba labai psichodeliškai, bet šiaip šis albumas jau liudija apie grupės po-LSD fazę.

Nes greta Harrisono, kuris dabar tapo karštas rytietiško religingumo aistringas, kiti bitlai irgi suprato, kad narkotikai galiausiai vargu ar padeda. Johnas Lennonas: "Per LSD gavau žinią, kad reikia sunaikinti savo Aš, ir tą dariau... Skačiau kvailą Leary knygą ['The Psychedelic Experience'] ir visą šį mėšlą... Mes traukėme per šį žaidimą, per kurį traukia visi, ir aš save grioviau..." (Posener, p. 72).

Tačiau keturių bitlų gyvenimui narkotikai priklausė ir toliau. McCartney toliau rūkė marihuaną, Ringo veikiau susidomėjo alkoholiu. Lennonas iki 1974 m. kovojo su priklausomybe nuo heroino. Jo pirmoje solinėje plokštelėje "Two Virgins" sakoma: "Aš permačiau kiaušius narkomanus, aš per visa tai perėjau / Aš pažįstu religiją nuo Jėzaus iki Pauliaus / Nesileiskite apgaunami su dopingu ir kokainu / Jums visai nekenkia jausti savo skausmą / Aš tai supratau". Jau 1969 m. Lennonas parašė "Cold Turkey" apie atpratimą nuo heroino: "36 valandas / raitausi iš skausmo / meldžiu kieno nors / Išlaisvink mane vėl / Aš būsiu geras berniukas / Būk geras, padaryk mane sveiką / Aš pažadu tau viską / Ištrauk mane iš šio pragaro". Lennonas apie tai: "Daina paaiškina pati save. Ji buvo

uždrausta, nors nukreipta prieš narkotikus. Žinybos kvailai elgiasi su narkotikų problema. Jos neieško tikros priežasties. Kodėl žmonės vartoja narkotikus? Nuo ko jie stengiasi pabėgti? Ar gyvenimas toks baisus? Ar gyvename tokioje blogoje situacijoje, kad mums nelieka nieko kito, kaip griebtis alkoholio ir tabako? Aspirinas, migdomosios tabletės, raminamieji ir stimulantai – tai iš tiesų tik sankcionuotos 'Libriumo' ir LSD versijos" (Pieper, p. 12).

1970 m. "Beatles" galiausiai iširo kaip grupė – liko legenda, mitas ir ne paskutinėj vietoj – sėkmingas pardavimas (McCartney dabar milijardierius); 1980 m. Niujorke buvo nušautas Johnas Lennonas – liko kankinys ir popso šventasis (Liam Gallagher iš grupės "Oasis" viename interviu: "Ar tikite į Dievą? – Aš tikiu į Johną Lennoną. Aš tikiu, kad jis manyje gyvena toliau"). Taigi lig šiol išsilaiškė simpatiški vaikinai, kurie iš esmės buvo visiškai tvarkoj, įvaizdis – "Gerai, tegul jie truputį per daug vartojo narkotikų, bet juk jie ir buvo muzikantai..." Tenka pritarti H. Kureishiui, rašančiam: "Kaip tik savo nekaltumu bitlai sugebėjo suvedžioti pasaulį. Nes iš esmės jie buvo geri vaikinai, kurie tapo blogais vaikiniais. Ir kai jie tapo blogais vaikiniais, į kelią jie pasikvietė daugybę žmonių" (Lettre, 93 m. žiema).

Iki šiol bloguosius vaikus gaubia savotiška pasaulietinio šventumo aura – kaip kitaip paaiškinti, kad per tą neiprastą koncertą praėjusių metų spalį Kretingoje "Už gyvenimą" ir "prieš narkotikus" pas pranciškonus skambėjo "Beatles" (ir Lennon) dainos. Negali atsikratyti įtarimo, kad muzikantai iš žemaitijos tiesiog užsimanė pagroti jiems "šventą" muziką ypatingoje šventoje aplinkoje. Ir kadangi kiekvienas yra "prieš narkotikus", greitai buvo rastas ir "korektiškas" moto. Vis dėlto lieka abejotina ir visiškai atvira, kodėl "šis vakaras buvo tarsi pasipriešinimas Lietuvą užplūstančiai mirties kultūrai..." (Sandora, 00/11). Kodėl koncerto organizatoriai "pačia 'The Beatles' muzika atšaukė mirties kultūrą"? (Lux, 00/11). Kaipgi čia buvo? Ko gero, labiau suveikė manymas apie norimą kaip apie esamą, nes motyvuoti įmanoma tik tariamai "patikrintu receptu" "nuo ko susirgai, tuo ir gydykis". Kiek krikščioniškiau, bet taip pat abejotinai teigia Arvydas Jofė: "Nors grojom 'The Beatles' muziką, gerosios dvasios ją pavertė sveika, džiaugsminga" (Lux). Vadovaujantis tokia logika kiti šiais metais, kad įveiktų satanizmą, galbūt pagros stounų "Sympathy For The Devil"?

Praėjus 30-iai metų po išsiskyrimo ir 20-iai metų po Lennono mirties "Beatles" tebepatiria neapsakomą sėkmę (kažkada pirmavusių dainų rinkinys vėl tiesiog šturmuoja populiarių albumų konkursus); visur pasaulis juos gerbia kaip visų laikų sėkmingiausią ir svarbiausią popgrupę. Tačiau bent krikščionys turėtų saugotis pritarti šiam chorui ir pervertinti bei pašventinti jų dainas net pateikiant jas bažnyčioje. "Beatles" – jų dainas, jų gyvenimą ir jų narkotikų potyrius – reikia vertinti diferencijuotai ir sąžiningai, tačiau šitokios garbės jie nenusipelnė. Ir kai muzikantai bei pranciškonai būtinai nori išreikšti savo aistrą bitlų dainoms – tegu, bet tada kitą kartą turėtų garbingai atsisakyti "dvasinių" rėmų.

Holger Lahayne

Vertė Zigmantas Ardickas

<http://www.lksb.lt/straipsniai/straipsnis-40.htm>